

dede korkut

hikâyeleri

ANTİK

DEDE KORKUT HİKÂYESLERİ

Anonim

ANTİK DÜNYA KLASİKLERİ
Temmuz 2017

DEDEM KORKUT GELDİ

BOY BOYLADI SOY SOYLADI

‘Destanlar devri çoktan kapandı’ diyen doğru söylüyordu, ne var ki, eğer bir metin, insanın masal çağının kuytularına sızıyorsa onda, çağları aşan bir nefha esiyorsa, kendi çağını sürekli açıyor, demektir. *Dede Korkut Kitabı*, okudukça çoğalan ve bize bir milletin bütün macerasını birkaç hikâye çerçevesinde yansıtan bu tür metinlerdendir. Batı Türkleri’nin kökenini oluşturan Oğuz’ların hayatını konu alan hikâyeler, hem birer halk hikâyesi, hem destan, hem de masal özelliği gösterir.

Sürekli yinelenen söz gruplarının, deyimlerin, atalarsözü ve vecizelerin ördüğü; Oğuz Türkleri’nin gerek ‘kâfir’le, gerekse birbirleriyle kavgalarını, tabiatla ilişkilerini, gündelik yaşantılarını ve nihayet inançlarını, estetik niteliklerini konu alır. ‘Padişah’, Han Bayındır, öykülerde flu bir resim olarak sürekli seyrederek, gözetir olup bitenleri. Beylerbeyi Kazan ve dayısı Aruz Koca, hikâyelerin baş kişileridir. Erenler, yiğitler, alpler, ‘pis dinli kâfir’ler, kiliseyken mescide çevrilip ezan okunan ibadethaneler, yeşil çimene dikilen ak otağlar, çadırlar, alaca, altın gölgelikler, sırmalı kaftanlar, sağlam yapılı demir giyimler, miğferler, kara çelik öç kılıçlar, altmış tutam mızraklar, gürzler ve daha pek çok nesne uçuşur öykülerde. Yiğitliğin ahlâki boyutunu, savaşın kurallarını, yine flu bir biçimde karşımıza çıkan “bezirgân”larıyla ticaret hayatını hep, pastoral bir senfoninin öğeleri olarak görürüz.

Kan dökmeden, can almadan çocuğa isim verilmez. Hikâyelerin sonunda olduğu gibi, çözilemeyen bir sorun

baş gösterdiğinde, çocuğa isim verileceğinde Dedem Korkut gelir, neşeli havalar çalar, destan söyler, deyiş der ve bu dünyanın gelimli gidimli olduğundan bahisle, Kadir Mevla'ya yakarır. Dede Korkut hikâyeleri, onbeşinci yüzyıl sonunda yazıya geçirilmiş olmasına rağmen, Türklerin Müslüman olduğu yüzyıldan itibaren oluşmuştur. 'Arı sudan abdest alan, ak alınlarını yere koyan' alplerin, 'helâlli'leri de kendileri gibi yiğit, cesur, güzükaradır. Dede Korkut hikâyeleri, öykü gele­neğimizin kilometre taşlarındandır.

Tahkiye denilen söz ırmağında Dedem Korkut'un lahuti sesi çınlar durur. Yalın, betimleyici, içtenlikli, epik ve lirik bir dildir bu. Bugün, Dede Korkut metinlerinden tahkiye adına öğrenilecek çok şey var. Kemal Tahir'in başucu kitaplarından olan bu eseri, ruhuna uygun biçimde sizlere ulaştırmak için harcadığımız çabayı önemsemiyoruz. Lâkin, birazdan okuyacağınız bu kitabın gerek anlam, gerekse dil özelliklerinin titizlikle korunmuş olduğu söylenebilir. Dedem Korkut'un duasına yürekten katılıyorum: 'Ölüm eriştiğinde arı imandan ayırmasın...'

Sadık Yalsızuçanlar

RAHMAN VE RAHİM OLAN ALLAH'IN ADI İLE

Elçi'nin saadet çağına yakın Bayat boyundan Korkut Ata
adında bir er yaşadı. Bir Oğuz bilgesi idi o.
Ne kestirirse çıkar, ne haber verirse olurdu.
Yüce Allah, gönlüne nice ilhamlar estirirdi.

Bir gün Korkut Ata, hükümrânlığın, ahir zamanda
tekrar Kayılara geçeceğini söyledi; kimse
hanlığı onlardan alamayacak, kıyamet kopup
hesap günü açılınca değin sürüp gidecekti
Kayının egemenliği.

Korkut Ata'nın haber verdiği kutlu nesil,
Osmanoğulları'dır.
Daha neler neler bildirdi Korkut Ata.
Kabilelerinin her müşkilini çözer, her sorununu
hâllederdi.
Korkut Ata'ya danışmadan bir iş yapmazdı Bayat
kişileri. Her sözünü buyruk edinirler, tutup
tamama erdirirlerdi.

Dede Korkut şöyle demiş:
"Allah'ı anmayınca işler yoluna girmez. Kudreti sonsuz
olan Allah vermeyince kişi asla zenginleşemez. Ezelden
yazılmayan şey, kulun başına gelmez, eceli erişmeyen
ölmez. Ölü dirilmez, can uçunca tenden bir daha geri dönmez.

Kara dağ yumrusu kadar mal toplasan,
isteyip biriktirsen de kismetinden bir fazlasını yiyemezsin.
Sular çağlasa, dolup taşsa denizler dolmaz.
Büyüklene Tanrı sevmez, böbürlen er
yücelmez. Beslemeden oğul olmaz, bir gün bırakıp gider,
yaşadım, gördüm demez. Külden tepe, güveyiden oğul
olmaz. Başına gem vurulsa da eşek katır olmaz.
Hanım giysisiyle hizmetçiyi değiştiremezsin. Lapa lapa
kar yağsa kışın, bir taneciği yaza kalmaz,
yapağılı yeşil çimen de güze kalmaz. Eski pamuktan
giysilik bez, eski düşmandan taze dost olmaz.
Arap ata kıymayınca yol alınmaz, kara çelik
kılıcı vurmayınca düşman dönmez, er maldan
geçmeyince ünü çıkmaz. Kız anadan görmeyince
kulağına küpe olmaz, erkek çocuk babadan görmeyince
sofra çekmez. Oğul, babanın yarısı, iki gözünden birisidir.
Bahtı yüce oğul, baba ocağının korudur.
Baba dünyadan göçüp mal kalmayınca
neylesin oğul?
Bahtı açık olmayan oğul, baba malından
ne fayda görür?”
Bahtsızlıktan Allah saklasın.
Dede Korkut bakalım daha neler söylemiş:
“Sert yürüyüşlü ata ancak yiğit biner.
Binmese daha iyi.
Kara çelik öz kılıcı çalıp keser nâmertler
Çalmasa daha iyi.
İyi kullanan yiğide, okla kılıçtansa çomak daha iyi.
Konuksuz kara evin yıkılması daha iyi.
Atın bile yemediği acı otların bitmemesi,

Kimselerin içmediği acı suların sızması daha iyi.
Atasının adını yürütmeyen, ününü sürdürmeyen
hoayat oğulun baba belinden inmemesi daha iyi.
Babasının adını yücelten kutlu oğul daha iyi.
Yalan sözün dünyada olmaması daha iyi.
Gerçeklerin üçyüz yaşını doldurması daha iyi.
Üç otuz yaşınız dolsun, Allah kötülük erişirmesin size.
Bahtınız açık, yolunuz kutlu, işleriniz uğurlu olsun.”

Dede Korkut bir kez daha söylemiş,
bakalım hanım ne söylemiş:

“Yerin otlaklarını en iyi geyikler bilir.
Yeşillenmiş yerlerin çimenlerini
yaban eşekleri.
Farklı yolların izini en iyi süren develerdir.
Tilkiler, yedi ırmağın kokusunu fark eder.
Gece yapılan kervan yolculuğunu çayır kuşu bilir.
Oğulun kimden olduğunu sadece ana bilir.
Yiğidin ağırlığını bindiği at bilir.
Ağır yükün eziyetini katır bilir.
Sızıyı çeken, ağrıyı yaşayan bilir.
Baş ağrısını beyine sor.
Elden ele, bir beyden ötekine gezen ozan anlar
kolca kopuzdan.
İnsanın eliaçığını da pintisini de ozan bilir.
Karşınızda söyleyen ozan olsun.
Yolunu şaşırarak üzerinize gelen kazadan
Tanrı korusun sizleri.”

Dede Korkut yine söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

“Ağız açıp ulular olsam, üzerimizde Tanrı güzel!
O’nun dostu din yücesi Muhammed güzel.
O kutlu Elçi’nin sağında, namaza duran Ebubekir Sıddık
güzel. Sonuncu cüz olan Amme’nin girişi güzel.
Ağır ağır ve tecvitte okunan Yasin güzel.
Kılıcını çekerek, din sancağını yükselten Ali güzel.
Elçi’nin torunları, Ali’nin oğulları, Kerbela’da
Yezidilerin elinden şehadet şerbetini içtiler.
Gökten, Tanrı katından inen Kur’an güzel. Kutsal Kitab’ı
tedvin etti, tanzim etti, bilginlere öğretti,
ezberletti, Elçi’nin arkadaşlarından, Allah dostu
Osman güzel. Engin bir yere konmuş olan Tanrı evi
Mekke güzel. Oraya sağ ulaşır esenlikle dönen
Hacı güzel. Hesap gününde Cuma, Cuma gününde hutbe
güzel.

Kulak kesilip dinleyen ümmet güzel. Minarede
insanları Allah’a kulluğa çağıran müezzin güzel.
Dizi dizinde, gönlü gönlündeki eşin güzel.
Şakağından saçı ağaran baba güzel.
Ak sütünü doya doya emziren
anne güzel. Uslanıp boyun eğen siyahi erkek
deve güzel. Sevimli kardeş güzel. Evin yamacına kurulan
gelin çadırı, çadırı tutan uzun ip güzel.
Hiç kimseye benzemeyen, eşi benzeri olmayan,
âlemlerin Yaratıcısı güzel.

Kendisini sürekli ululadığımız Yüce Tanrı
yardımını esirgemesin, hanım hey!”

Dede Korkut'un diliyle
ozan şöyle der:

“Dört tür kadın vardır.
Biri, solduran sop.
Biri, dolduran top.
Evin dayanağı bir başkası
Bir başkası bayağı.
Evin dayanağı olan kadına güvenebilirsin.
Yabancı bir konuk gelse, onu ağırlar, kimse evde olmasa da
yedirir, içirir, gönlü aziz olarak uğurlar.
Ayşe'nin, Fatma'nın soyundandır o.
Ondan çocuklar yetişsin, ocağın böylesi bir
kadınla şenlensin.”

Solduran sop, dediğimiz kadına gelince.
Sabah uyanır, elini yüzünü yunmadan, arınmadan sofraya
oturur,
dokuz bazlamayla, bir tahta kova yoğurdu yer, eli
böğründe, yakınır durur: “Bu evi başına yıkılası
kocaya vardığımdan beri ne karnım doydu, ne yüzüm güldü.
Ayağım papuç, yüzüm yaşmak mı gördü? N'olur, bu adam
ölüp gitse, bir başkasına varsam, umduğumdan daha
zengin olsa!”
Bu kadından uzak dur. Ondan ne çocuğun olsun, ne
ocağın tütsün.

Dolduran top kadın ise, sabah uyanır uyanmaz,
o çadırdan bu çadıra, obanın bir ucundan ötekine

verip veriştirdi, dinleyip atıştırdı, ondan aldı ona götürdü,
bundan aldı şuna götürdü, dedikodu yaptı, açık
kapıları gözledi, kapalıları dinledi, evine döndü ki
ne görsün!

Hırsız köpekle dana ortalığı birbirine katmış,
sığır damına, koyun ağıla, tavuk kümesine dönmüş!

Komşularına bağıırır, sızlanır:

Kızı, Zübeyde, Zeliha, Rüveyde, Çan Kız, Çan Pařa,
Kutlu Melek, Ayna Melek!

Ne yitmiştim, ne ölmüşüm.

Biraz geziye çıktım o kadar.

N’olurdu, evime göz kulak olsaydınız.

Dönüp geleceğim, yatıp kalacağım yıkılası ev burasıydı.

N’olurdu komşuluk hakkına uyup baksaydınız.

Komşu hakkı Tanrı hakkıymış, bilmez misiniz?

Bu kadından da uzak dur. Ne oğul versin sana, ne ocağını
tüttürsün.

Geldik sonuncuya.

Ne kadar söylesen de öğüt verip düzeltmeye çalışsan da
bayağı olan kadına.

Uzak kırdan bir konuk gelse evine, kocası,

“Hanım acıktık, konuğumuz açtır, yemek hazırla” dese,

şöyle cevap verir: “Pişmiş aşın devamı olur mu?

bu yıkılası hanede ne un var ne elek, deve dönmedi

değirmenden, ne gelirse kalçama gelsin”

ellerini arkasına vurarak ardını döner kocasına,

ne dinler, ne durur, bir söylense bin söyler, sözü kulağında

kalmaz erinin. Kadın deęil, o, Nuh'un^(as)
eęeęinin soyundandır.

Hanım, o kadından da Allah saklasın sizleri.
Ocağınıza bayağısı uğramasın.

GÖLGELİ BÜYÜK AĞAÇ DİRSE HAN OĞLU BOĞAÇ HAN HİKÂYESİ

Günlerden bir gün,
Kam Gan oğlu Bayındır Han, yerinden
uğramış, görkemli Şami çadırını yeryüzüne dikmişti.
Alaca gölgelik göğe yükseliyordu.
Binlerce yere ipek küçük halılar döşenmişti.
Senede bir kez hanlar hanı Han Bayındır, Oğuz ulularını
konuk eder, yedirir içirirdi.

Yine şölen düzenleyip, attan aygır, deveden erkek deve,
koyundan koç boğazlatmıştı.
Ak, kara ve kızıl otağlar kurdurmuştu üç yere.

Ve buyurmuştu:
“Oğlu veya kızı olmayanı kara çadırdaki ağırlayın,
kara keçeyle
serin altına, kara koyunun yahnisinden
getirin sofrasına, yerse yesin, yemezse
çekip gitsin.
Oğlu olanı ak çadıra buyur edin, kızı olanı kızıl
otağa. Oğlu kızı olmayanı Allah iyi anmaz, biz dahi
beddua ederiz ona, böyle bilene”

Oğuz beyleri birer birer gelmeye, çadırlarda
toplanmaya başladı.

İçlerinde Dirse Han adında bir beyin oğlu vardı ki,
ne bir oğula, ne de kıza sahipti.

Görelim hanım ne söylemiş:

Efil efil tanyelleri estiğinde
Boz çayır kuşu öttüğünde
Uzun sakallı müezzın ezana durduğunda
İri, cins atlar sahibini görüp huysuzlandığında
Akın karanın seçildiği vakitte
Göğsü güzel yüce dağlara gün vurduğunda
Yiğit beylerin
cengaverlerin birbirine girdiği bir zamanda.
Seher aydınlığında Dirse Han kalkmış,
kırk korkusuz yiğidiyle birlikte
Bayındır Han'ın davetine geliyordu.
Dirse Han'ı ve yiğitlerini, Bayındır Han'ın
adamları karşıladılar.
Kara çadıra kondurdular ve altlarına kara keçe serdiler.
Kara koyun yahnisinden kap kap taşıdılar, önlerine koy-
dular.

Dirse Han şaşırmıştı.

“Bayındır Han'ın buyruğu” dediler.

Dirse Han,

“Benden ne kötülük görmüştür Bayındır Han?” dedi,

“kılıcımdan mı yoksa soframdan mı bir eksiklik
buldu? Bizden aşağı kişileri ak çadıra, kızıl otağa
konuk etti, benim suçum neydi ki
kara çadırdaki oturmaktayım?”

Bayındır Han'ın buyruğunu anlattılar.

Dirse Han, yerinden kalktı,
“Doğrulun!” diye bağırdı yiğitlerine, ‘bu uğursuzluk ya ben-
den veya eşimdendir.”

Evine geldi, hanımını çağırdı, bakalım ne söylemiş:

Gel beri başım bahtı evim tahtı
Evden çıkıp yürüyünce
selvi boylum
Topuğunda sarmaşınca siyah saçlım
Kurulu yay gibi çatma kaşlım
İçine çift badem sığmayan dar ağızlım
Kavunum, yemişim
Gördün mü neler oldu?

Han Bayındır yerinden doğrularak
bir yere ak, bir yere kızıl, bir yere kara otağ
kurdurmuş
oğulluyu aka, kızlıyı kızıla
oğlu kızı olmayanı kara çadıra konduruyor
kara keçe döşüyor altına
kara koyun yahnisi ikram ediyor
Yerse yesin yemezse kalkıp gitsin,
oğlu kızı olmayanı Allah sevmiyor ben de beddua ederim,
diyor.

Ben varınca gelerek karşıladılar kara otağa kondurdular,
kara keçe altına döşediler, kara koyun yahnisinden önüme
getirdiler. “Oğlu kızı olmayana Tanrı Teâlâ beddua etmiştir,
biz de beddua ederiz, belli bil” dediler. “Senden midir,
benden midir, Tanrı Teâlâ bize bir topaç gibi oğul vermez
nedendir” dedi.

Der:

“Han kızı yerimden kalkayım mı
Yakam ile boğazından tutayım mı
Kaba ökçemin altına atayım mı
Kara çelik öz kılıcımı elime alayım mı
Öz gövdenden başını keseyim mi
Can tatlılığını sana bildireyim mi
Alca kanını yer yüzüne dökeyim mi
Han kızı sebebi nedir söyle bana
Müthiş gazap ederim şimdi sana dedi.”

Dirse Han'ın hatunu söylemiş, görelim ne söylemiş.
Der:

“Hey Dirse Han, bana gazap etme,
incinip acı sözler söyleme, yerinden kalk,
alaca çadırını yer yüzüne dik, attan aygır,
deveden erkek deve, koyundan koç kes,
İç Oğuz'un Dış Oğuz'un beylerini başına topla,
aç görsen doyur, çıplak görsen donat,
borçluyu borcundan kurtar, tepe gibi et yığ,
Bir göl kırmızı sağdır.
Dilek dile, büyük şölen kurulsun.
Dili arı birinin duasıyla Allah bize
gürbüz bir oğul bağışlasın.”

Dirse Han, eşinin önerisine kulak verdi, benzeri görülmemiş
bir şölen kurdu. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan
koçlar kesildi. Bütün Oğuz beylerini çağırdı.
Aç olanı doyurdu, çıplak olanı donattı.

Borçluyu ezasından kurtardı.

Tepeden bir et yığdı konukların önüne, sağdırdığı kırmız
göl olup taşı. Ellerini göğ'e açıp dilek diledi.

Ağzı dualının birinin yakarışıyla Allah

takdir eyledi, eşi hamile kaldı, vakti gelince

bir oğul doğurdu, dadıların, bakıcıların elinde büyüdü.

At ayağı tez, ozan dili çevik olurmuş.

Kemiği olan her canlı büyür, kaburgası olan gelişirmiş.

Onbeş yaşına gelince Dirse Han'ın oğlu, bileği bükölmez

bir yiğit olup, babasının gözde savaşıları arasına katıldı.

Bayındır Han'ın kayayı boynuzlasa un-ufak eden bir boğası,
önüne çıkanı sürükleyen bir devesi vardı.

Günlük güneşlik günlerde ikisini çarpıştırırlar,

güçlü Oğuz beylerinin seyrine katarlardı.

Günlerden bir gün, boğayı çıkardılar. Üç kişi sağ, üç
kişi de sol yanından

demir zincirlerle kavramışlardı boğayı.

Güçlölkle getirip meydana saldılar.

Dirse Han'ın oğluyla üç obadan çocuk

oracıkta aşık oynuyorlardı.

Boğayı bırakırken, oğlana 'Durma, kaç!' dediler.

Üç çocuk kaçtı, lâkin Dirse Han'ın oğlu ak meydanın
ortasında kala kaldı, kaçmadı.

Boğaya baktı, hışımla.

Boğa da ona yaklaşmaya başladı.

Yaklaştıkça hışmı artıyor, süratleniyor ve onu yok etmek
için saldırıyordu.

Tam yaklaştığında Yaradana sığınıp öyle bir

yumruk attı ki, boğa neye uğradığını şaşırarak çekildi.